

Streszczenie w języku polskim

Celem rozprawy jest ukazanie walorów dydaktyki języków tercjalnych w kontekście nauczania języka niemieckiego w warunkach szkolnych w Polsce, promowanie wielojęzyczności oraz wzbudzenie zainteresowania badaczy i nauczycieli tematyką synergii językowych. Ponieważ język angielski to najczęściej nauczany pierwszy język obcy w polskim systemie szkolnictwa, a język niemiecki plasuje się w czołówce jako drugi język obcy, model nauczania „Deutsch nach Englisch” zdaje się nieść za sobą wyjątkowe możliwości wspierania nauki języka niemieckiego. Założenie, że pierwszy język obcy (j. angielski) pozytywnie wpływa na opanowanie kolejnego (j. niemieckiego), stanowi punkt wyjścia rozważań i działań podjętych w ramach przedłożonej pracy.

Przeprowadzone badania miały na celu analizę wybranych, współczesnych podręczników do nauki języka niemieckiego pod kątem występowania i ekspozycji analogii międzyjęzykowych oraz przybliżenie doświadczeń uczących się języka niemieckiego, jako drugiego języka obcego, w kontekście transferu językowego między językiem angielskim a niemieckim. Dobór powyższych metod badawczych miał pozwolić nie tylko na sprawdzenie, czy lub w jakim stopniu materiały dydaktyczne do nauki języka niemieckiego odpowiadają potrzebom i preferencjom uczących się, lecz także przybliżyć ich postawy, a częściowo również postawy ich nauczycieli wobec zjawiska pozytywnego transferu językowego w procesie dydaktycznym, zarówno na poziomie przenoszenia wiedzy językowej, jak i tej dotyczącej sposobów uczenia się.

Choć koncepcja nauczania i uczenia się języków tercjalnych jest obecna w dyskursie współczesnej dydaktyki językowej od dłuższego czasu, trudno mówić o jej szerokim zastosowaniu w praktyce polskiej szkoły. Analiza podręczników do nauki języka niemieckiego potwierdziła, że wciąż niewiele kursów językowych dostępnych na rynku podręczników szkolnych opiera się, choćby częściowo, na założeniach dydaktyki języków tercjalnych. Wprawdzie każdy z trzech analizowanych podręczników zawiera niemałą liczbę internacjonalizmów i/lub tzw. słownictwa potencjalnego, ale tylko w jednym z nich leksyka tego typu została w wyraźny sposób wyeksponowana. Autorzy analizowanych materiałów dydaktycznych nie skupiają się tym samym w wystarczającym stopniu na wzmacnianiu występowania zjawiska pozytywnego transferu językowego, nie odnoszą się do wcześniej zdobytej wiedzy czy umiejętności uczących się, przykładają natomiast wagę do kształcenia umiejętności autoewaluacji, co zasługuje na podkreślenie przede wszystkim ze względu na fakt, jak znaczną rolę odgrywa ona w późniejszym samodzielnym sterowaniu procesem dydaktycznym.

Konfrontacja wyników badań uzyskanych w toku analizy podręczników z rezultatami przeprowadzonej ankiety potwierdza, że uczący się nie korzystają z materiałów do nauki języka niemieckiego, które umożliwiłaby wykorzystanie wiedzy językowej zdobytej podczas nauki języka angielskiego. Nawet jeśli wielu nauczycieli języka niemieckiego nawiązuje w trakcie zajęć do podobieństw między tymi językami, o czym świadczą wypowiedzi ankietowanych, to dopiero efekt synergii odpowiednio opracowanych materiałów dydaktycznych i postawy nauczyciela stosującego się do zasad dydaktyki tercjalnej, pozwala na wykorzystanie potencjału nauczania i uczenia się w konstelacji „Deutsch nach Englisch” w pełni. Jednocześnie respondenci zauważają zalety takiego podejścia oraz sądzą, że ma on pozytywny wpływ na ich wzrost motywacji do nauki, gdyż pewnych treści dzięki zdobytej już wiedzy językowej właściwie nie muszą opanowywać. Badanie potwierdza bowiem, że techniki uczenia się ankietowanych nie różnią się w znaczący sposób w zależności od języka. Ewentualne dyferencje uczestnicy badania uzależniają od poziomu biegłości językowej będąc zdania, iż język angielski towarzyszy im w życiu codziennym w zdecydowanie większym stopniu niż język niemiecki, dzięki czemu do kontaktu językowego dochodzi często w momencie, który niekoniecznie uważany jest za naukę rozumianą w tradycyjny sposób.

Niniejsza rozprawa podkreśla istotę wielojęzycznego podejścia w glottodydaktyce, które cieszy się zainteresowaniem wśród wielu uczących się, a nie odnajduje z kolei swojego odzwierciedlenia w szkolnej rzeczywistości. To próba przedstawienia i poddania dalszym rozważaniom tematyki dydaktyki języków tercjalnych zwłaszcza w modelu „Deutsch nach Englisch”, który zdaje się być optymalny do zastosowania w polskich szkołach. Ponadto zwraca uwagę na konieczność zmian nie tylko wobec autorów podręczników, ale również w przygotowaniu metodycznym (przyszłych) nauczycieli.

Przedstawiona koncepcja nauczania i uczenia się języka niemieckiego jako drugiego języka obcego w warunkach formalnych po języku angielskim koncentruje się, z jednej strony, na transferze wiedzy (między-)językowej, a z drugiej na transferze strategii uczenia się, zwłaszcza w zakresie leksyki. Przyszłe badania mogłyby m.in. uwzględniać również elementy wspólne między językiem angielskim i niemieckim w zakresie gramatyki i stanowić pewnego rodzaju bazę dla autorów materiałów dydaktycznych do nauki języka niemieckiego gromadzącą te zagadnienia gramatyczne, których nauczanie w odniesieniu do języka angielskiego jest zasadne.